

EGY RÉGI MAGYAR

May 1, 1977

AMERIKAI MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐ TEMETÉSE

Írta: VASVÁRY ÖDÖN

63 esztendőes amerikai életem legnagyobb részét, mostmár 41 esztendőt, Washingtonban éltem le. Ez a leghosszabb időszak, amit egy városban töltöttem, de egyuttal a legeredményesebb is.

Csak ebben a városban folytathattam sikerrel azt a kutató munkát, amely az amerikai magyarság történetének emlékeit igyekszik megmenteni a jövő számára. Ujabbán sok oldalról mutatkozik érdeklődés, hogy az amerikai nép mindig többet akar megismerni Vasváry Ödön kisebbségi csoportjainak életéből, multjából, kulturájából. Ez a tény magában alapos ok arra nézve, hogy a kisebbség csoportok maguk is kutassák multjukat. Ezen a munkamezőn azért dolgoztam, hogy a jövő kutatóinak legyen hova fordulni forrásanyagért.

Ez a munka sohasem volt könnyű és ma sem az. Öröm, eredmény, elégtétel sok van benne, de van csalódás, eredménytelenség is elég.

Az alábbiakban egy ilyen, igazán nem fontos, régi amerikai magyar epizódról írok, ami azonban segít világot vetni arra az életre, amit a régi amerikai-magyar közösség kitermelt.

Kende könyvéből megtudtam (II.133), hogy az Amerikai Nemzetőr című régi lap szerkesztőjének halála alkalmával botrányos események történtek, de hogy mik voltak, annak részletei ismeretlenek maradtak. Megtudtam azt is, hogy az eseményekről egy réges-régen elfelejtett kis angol könyv számol be, életrajza egy bizonyos John Bancroft Devins nevű New

York-i presbiterián lelkésznek, aki ezeket a részleteket jól ismerte, mert az eseményekben neki is szerep jutott.

Erdélyi Szabó Gusztáv volt a neve az Amerikai Nemzetőr akkori szerkesztőjének, aki 1895 januárjában halt meg. Már akkor négy lapja volt az amerikai magyarságnak: Három New Yorkban, a Nemzetőr, erdélyi szerkesztésében, a Magyar Hirmondó, amit Baracs Henrik szerkesztett és a Kohányi Tihamér Szabadságja, amit akkor ott szerkesztettek. Ezekhez csatlakozott a negyedik, a Mogyoróssy Árpád szerkesztésében megjelenő Önállás. Köztük a Nemzetőr volt a legjobban megalapozott lap, aminek szerkesztését Erdélyi halála után özvegye vette át, aki így az első nőszerkesztő lett Magyar-Amerikában.

Küzdelemteljes esztendőök voltak azok és a magyar lapok igen nehezen boldogultak. A Nemzetőrnél ugyszólván esztendőnkint változtak a kiadók és szerkesztők. Az első kiadók a Schnitzer testvérek voltak, az első szerkesztő Loew N. Vilmos, a kiváló angol versfordító. Őt hamarosan Nyitray Emil követte, akinek utóda Perczel Lajos, majd Erdélyi Szabó Gusztáv lett. Erdélyi csak pár éve került a laphoz, amit aztán valószínűleg majdnem ajándékba kapott meg 1887-ben.

Erdélyi Szabó 1852-ben született Marosvásárhelyen. Jogot végzett és szolgabíró lett. Fiatalabb évei felől keveset tudunk. Állítólag igen szép férfi volt, akibe minden lány beleszeretett, köztük későbbi felesége is, akinek egy adat szerint Szedmaky Irma volt a családi neve. Házasságukat sok küszködés előzte meg. Irma állítólag előkelő családból származott, egyik nagybátyja katolikus püspök volt, a másik pedig „az első magyar miniszterelnök. (Ez az idősebb Andrássy Gyula gróf lett volna.) Irmát egy

fiatal gróf is szívesen feleségül vette volna, de e grófi család a házasságot meghiusította. Irma aztán egy mérnök felesége lett, aki 15 évi házasság után meghalt. Közben Erdélyi is megnősült, az ő felesége is meghalt és így mint özvegy ember került át Amerikába, ahol pár évi gyári munka után a Nemzetőr munkatársa lett. 1894-ben áthozatta Irmát, régi szerelmét, egybekeltek, de a gyenge szervezetű Erdélyi hat hónap múlva meghalt. Temetéséről azt írja Kende, hogy: „Botrányos jelenetek viharzottak a koporsója körül.” Részleteket azonban nem közöl.

Amikor megtudtam, hogy ezek a részletek Rev. Devins angol nyelvű életrajzban vannak megírva, hozzáfogtam a könyv felkutatásához. Természetesen a Library of Congress fantasztikus kártyakatalógusához fordultam, ahol meg is találtam. Kikérem a könyvet, de a kérő cédulát visszahozzák azzal, hogy a könyvet nem találják. Segítségül hívom az egyik könyvtárost, aki megállapítja, hogy a katalógus kártyán feltüntetett hívószám helytelen, még az a régi számozás van rajta, amit már régen megszüntettek. Ez természetesen azt jelentette, hogy a könyv ott van valahol a többi 17 millió között, de valószínűleg sosem fogják megtalálni, hacsak valaki véletlenül rá nem bukkan. A következő években többször megpróbáltam a keresést, de siker nélkül.

Végre most Prof. Molnár Ágoston barátom útján megkaptam a könyvet, kölcsönbe a New Brunswick-i Rutgers Egyetem könyvtárából. Így megtudtam, hogy milyen botrányos jelenetek viharzottak Erdélyi Sz. Gusztáv koporsója körül.

Erdélyi katolikus volt, valószínűleg egy azok közül, akik nem gyakorolják tulbuzgóan vallásuk törvényeit. Felesége, akit zárdában neveltek, ugyancsak katolikus volt. Amikor Erdélyi meghalt, természetesen az akkor már létező magyar katolikus egyház papját kérte fel a temetésre az özvegy. Amikor azonban a temetés órája megérkezett, a katolikus lelkész nem jelentkezett. Hosszas várakozás után a lakásán érdeklődtek utána, de nem volt otthon. Ugyanakkor megtudták, hogy sem magyar, sem más katolikus pap nem jön a temetésre, mert a New York-i érsek minden papjának megtiltotta, hogy Erdélyit

egyházi szertartással temesse el. Az özvegyet mélységesen lesujtotta a dolog. Ő maga jó katolikus volt, de makacs, parancsolni, rendelkezni szerető természetű. Akkor a református lelkészt kell felkérni a temetésre! Igen, de ilyen nem volt New Yorkban, sőt a környéken sem. Így került bele az eseményekbe Rev. Devins, a New York-i Hope Chapel népszerű papja, akit a New York-i magyarok már ismertek. Ő a presbiterián pap végezte a halott magyar szerkesztő temetési szertartását. Utána az özvegy kijelentette, hogy áttér a protestáns vallásra és Rev. Devins egyházának tagja lesz. Így is történt, de ettől a perctől kezdve az özvegy élete pokollá vált. Ismeretlen emberek valósággal üldözőbe vették, ablakait nagy kövekkel verték be, sőt egy ember minden ok nélkül késsel ment neki. Rev. Devins életrajza mondja el ezeket a csaknem hihetetlen részleteket. A

kétségbeesett asszony végre újra csak Rev. Devinst kérte fel, hogy járjon közbe a hatóságoknál védelmért, akinek segítségével azután a türhettelen állapot meg is szűnt.

Többet sem Erdélyről, sem özvegyéről nem tudunk. Kende Géza elég hosszasan emlékszik meg a lelkes, önfeláldozó munkáról, amit Erdélyi és lapja kifejtett. Ötven évvel ezelőtt megjelent könyvében kívül, úgy hiszem, ezek az első sorok, amelyek igyekeznek feljuttatni az uttóró magyar szerkesztő tiszteletreméltó emlékét.

